

СВЕ БИЛО ЈЕ *ЗИКАМУ*...

(Софија Милорадовић, *Музички жаргон младих и младежний музыкальни сленг / компаративни поглед*, Етнографски институт САНУ, Београд, 2012)

Студија Софије Милорадовић „Музички жаргон младих и младежний музыкальни сленг / компаративни поглед“, издање Етнографског и Института за српски језик САНУ, представља занимљиво социолингвистичко истраживање инвентара језичких средстава за именовање реалија везаних за музику и свет око ње – музичаре, инструменте, саставе, жанрове, њихове поклонице, музичке интерпретације, концертне наступе – у жаргону младих у Србији и Русији. Сакупљена лексичка грађа подвргнута је темељној мултидисциплинарној анализи, творбеној, семантичкој, лексиколошкој и стилистичкој, уз интересантне етнолошке и социолошке опаске. Монографија је конципирана као компаративни поглед на системе двају социолеката, српског и руског музичког жаргона младих, и њену срж чини пет поглавља-радова: „*Ледило свирка* у Београду“, „Жаргонско сећање: *Све било је музика*“, „*Гнаїть веселуху* у Москви“, „*Обратни музички поглед на жаргонизме*“ и „Сличности и разлике: музички жаргон младих и младежний музыкальни сленг / компаративни поглед“. Композицију рада чине још краћи увод („Прелудиј“), секција у којој се дефинишу и експлицирају кључне категорије предмета истраживања („Уводни *тактови*: о жаргону и око њега“), те закључно поглавље („Завршни *џонови*“), коме следи седам значајних лексикографских прилога (прикупљени корпус „Београдски омладински музички жаргон“, три прилога са издвојеним жаргонизмима из музичке сфере употребе из речника „Толковый словарь младежног сленга“ Т.Г.Никитине, „Речника жаргона“ Драгослава Андрића и „Речника савременог београдског жаргона“ Герзића, те три прилога са корпусом музичких жаргонизама са пренесеним, немужичким значењем из трију истих речника), списак извора и списак коришћене лингвистичке литературе (од 92 јединице) и резиме на руском и енглеском језику.

Поглавље „Уводни тактови: о жаргону и око њега“ истражује и тумачи жаргон као феномен. Под термином *жаргон* најчешће се подразумева ненормиран лексикон групе људи обједињених по узрасту, врсти делатности, типу социјалног статуса или заједничким интересовањем.

Од свих социолеката у језичкој стратификацији жаргон је најсклонији промени, као крајње спонтан, непрестано креативан, и емотивно и експресивно маркиран стилски регистар. Жаргон младих „паразитира“ на књижевном језику, *усвајајући* његов гласовни и граматички систем и истовремено цепајући се од њега креирањем сопственог лексичког фонда. Евидентан је, међутим, и процес померања жаргонске лексике „нагоре“, од разговорног регистра, преко језика медија и модерне књижевности, до стандарда. Током времена речи губе своју жаргонску нијансу и улазе у корпус неутралне лексике.

Поглавље „*Ледило свирка* у Београду“ доноси детаљну творбену, семантичко-мотивациону, лексиколошку и стилистичку анализу 260 жаргонских лексеми и фразеологизама које је ауторка сакупила испитивањем информатора (студенти завршне године студија Факултета музичке уметности у Београду) и ексцерпирањем грађе из популарних тинејџерских часописа, и радио и телевизијских емисија за младе. Међу овим јединицама највише је именица (70%, а 10% чине оними) и глагола (15%), док 5% чине идиоматски изрази. Свега три јединице су придеви (*њањава*, *сморнс* и *екстира*) и служе као квалификација музике. Инвентар лексема сведочи о „високом степену англизације музичког жаргона младих у Београду“, будући да половину корпуса чине речи страног порекла (не рачунајући ониме), највећим делом англоамериканизми и далеко мањи број романизама (*гажа*, *балада*, *журка*, *солажа*, *солирајџи*) и турцизама (*џрангија*, *џезга*), са оригиналним или адаптираним морфофонетским ликом. Невелик број лексема су речи субјективне оцене, са квалификаторима *шаливо* и *негативно* (деминутивно-хипокористички суфикс *-ић* по језичком осећању информатора не доноси очекивану семантику у жаргонским јединицама *џојић*, *хијић* или *џезић*). У прикупљеном корпусу постоји већи броја синонима блискозначница, док се истозначницама могу сматрати *зика* / *зикаму* / *мјуза*, *нумера* / *сџвар*, *џемирајџи* / *џемовајџи*, *мувајџи* / *џејџајџи* и *гаће* / *кошуљица* (‘штампани папирни омот компакт-диска’).

Један од основних начина стварања жаргонског лексичког система, поред метафоричког и метонимијског преосмишљавања и позајмљивања из инојезичног система, јесте афиксална деривација, пре свега, суфиксални тип творбе. Неким јединицама, дакле, статус жаргонизма „додељује“ одређени афикс, док су друге метафоризацијом или метонимизацијом „преведене“ у жаргонски лексички фондус. Удео изведеница у корпусу чини више од 50 процената (*акусџара*, *лаганица* / *сенџиши*, *басица*, *блеја*, *брејкер*, *брејковање*, *жураја* / *журка* / *седељка*, *ледило* / *лудило*, *бубица*, *власија*, *грувачина* / *крљачина* / *рокачина*, *гузичарка*, *дизелаши*, *дискаћ*, *домаћица*, *дугмеџарац*, *ђуска*, *елекџроника*, *забавњак*, *ке-*

сица / кошуљица, краљица, лимењак, мейталац / мейтала, модерњак, народњак, обрада, њарџиџуричар / њарџиџуричарка, њасуљара, њеваљка, њоџиџ, њрангијање, њрангијаш, рејвер, рејер, рејовање, свирка, синџиџи, скречер, скречовање, сџискавац, џезгарење, џезгарош, џрбушњак, џурџизам, ћирилица, ударац, фолкуша, хиџиџ, хојер, џиганија, џезерица / џезијана / џезиџ, џемирање / џемовање, шуџика), проценат неизведених речи је нешто преко 30 (балада, биџ, блех, брејк, бриџ, брука, врх, гаће, дек, денс, диско, звезда / краљ, зика, икона, комад, криџ, микс, сџерео, сџуб, нумера/сџвар, њсај, расџа, рејв, реј, скреч, сџејџи, сџрава, сџруја, џарабе, џезга, џурбо, фан, филха, хиџ, хоџ, џерџи, чело, хиџрајх), док су слагањем и сливањем настале само по четири јединице (сујерсџар, расџаман, фронтмен, фолкоџека; корејсџаџорка, хармониџиџак, Слинински, Сморенски). Са нешто више од пет процената заступљени су устаљени синтагматски спојеви: аџер њарџи, баџиџи у џранс / диџи масу / заџалиџи масу / најалиџи масу, бела музика, врџеџи мјузу, груџи девојка, избаџиџи албум, (џеваџи) на суво, одврнуџи до даске, баџиџи риму, џврди звук, црна музика.

Ауторка спроводи детаљну анализу деривационог инвентара у музичком жаргону младих, суфикса (–њак, –аџи, –ер, –ка, –иџ, –уша, –аџ, –ара, –анџи, –арош, –аџ, –аџка, –аџина, –аџа, –иџа, –иџи, –иџана, –аја, –изам, –ика, –исџа, –иџар, –ило, –ија, –ње, –а) и творбених основа са којима се они комбинују, контрастирајући инвентар са жаргоном младих уопште. Посебна пажња посвећена је питању који су домаћи суфикси и творбени модели најпродуктивнији у творби са деривационом основном страног порекла. Констатује се и постојање двадесетак именичких универба (акусџара, лаганица, сенџиџи, бацица (← бас-гитџара), власија (← влашки мелос), дисџаџ, домаџица, елекџроника, забавњак, лимењак, дугмеџараџ, модерњак, народњак, солажа, солфеџо, сџискавац, џрбушњак, удараџе, фолкуша, џиганија, џезерица, џезијана) и пар глаголских универба (брејковџи, фалиџираџи, солираџи, џезгарџи, џезираџи). Указује се и на жаргонске јединице настале тзв. скраћивањем: бас ← бас-гитџара, диско ← дисџоџека, зика ← зикаму ← музика, расџа ← расџафаријанаџ, филха ← филхармонија, џерџи ← конџерџи и сл.

Значајан део лексичких жаргонских иновација базира се на метафоризацији, метонимизицији, али и енантисемији јединица књижевног језика (џокидаџи / развалиџи, лудило / леџило / мрак / брука / хаварија). Ауторка побраја низ метафоричких асоцијација: бубиџе (по величини и боји), гаће / кесица / кошуљица (по сврси / намени), звезда / краљ(иџа) (по значају), икона (по значају, тј. вредности), кофер (по намени), мечка ((’бас-гитџара’) по величини), сџискавац (по начину), џезга (трансформацијом конкретнo → аџсџиракџино), сџуб (по облику)... Утврђују се од-

ређени модели метонимије: *музички инструменти* – музичар, глас – човек с таквим гласом, *врста музике* – музичар, *музички наставни предмет* – наставник, *врста материјала* – инструменти (блех, холц). Жаргонизми *пасаљара* 'хармоника са дугмадима' и *шарабе* 'клавирска хармоника' добијени су метафтонимијом, комбиновањем делова метафоризације и, потом, метонимизације. Изглед дугмади, односно дирки на двама типовима хармонике био је повод за метафоричку трансформацију, да би у следећем кораку – по синегдохском принципу – предмет у целини био назван именом свога метафорички именованог дела. Жаргонизам *ћурилица* настао је нарочитим метонимијским преносом од типа графије (тј. писма) која се амблематски везује за српски етнос до музике. *Турцизам* је музика турског мелоса, а *шумадија* сужавањем значења – шумадијски мелос. *Домаћица* је деајективни дериват у коме се чини отклон од примарног значења и настаје универб којим се именује 'домаћа музика'.

У поглављу „Жаргонско сећање: Све било је музика...“ Милорадовићева читаоцима презентује дијахрону перспективу развоја музичко-жаргонске лексике, користећи корпус ексцерпиран из „Речника жаргона“ Драгослава Андрића из 1976. године, другог издања овог дела из 2005. и „Речника савременог београдског жаргона“ Боривоја и Наташе Герзић из 2002. године. Од 131 лексеме из првог издања Андрићевог речника укупно 43 јединице (скоро трећина, дакле) биле су препознате од стране савремених информатора, док је у случају „Речника савременог београдског жаргона“ тај однос 90 према 54 (односно, нешто мање од две трећине). Извесне промене тичу се поновне морфофонолошке адаптације англицизма, па су, тако, некадашња *ћиџра* и *муза* / *муска* данас *џиџра* и *мјуза*. У појединим случајевима статус жаргонизма задобијен суфиксом сачуван је уз промену суфикса – *синџић* (*синџаћ*) постаје *синџаш*. Код Андрића се акустична гитара назива *клезџаром*, код Герзића *сувом гиџаром*, а код информатора ауторке *акусџара*. Клавирска хармоника некада је била *радиџаџор*, а данас *шарабе*. Електронска музика је пре десетак година била *стируја*, док се данас користи мање маркирана форма *елекџроника*. Данашња *певаљка* је деценију раније називана и *подврискуша*. Долази и до померања у значењу истих лексема. Универб *домаћица* је раније означавао домаћу поп музику, а данас представља домаћу забавну музика деведесетих. Извесне лексеме, попут *ћокисџи* и *микисџи* (са значењем 'обожаваоци Ђорђа Марјановића' и 'обожаваоци Микија Јевремовића'), потпуно су ишчезле...

Секција под називом „*Гнаџь веселуху у Москви*“ представља музички жаргон младих у Русији, тачније, деривациону и семантичко-мотивациону анализу лексема и фразеологизама ексцерпираних из *Тумаџбеног речника омладинског сленга* Т.Г.Никитине. Инвентар добијених јединица

има следећу структуру: 45% чине именице, 14% су глаголи, чак 27% су оними, нешто преко 5% чине синтагматски спојеви, а свега 4,5% су придеви. Велики број лексема има уз себе ознаку субјективне оцене – најчешће *шаливо* или *шаливо-иронично*, а ређе *омаловажавајуће*, *кријички*, *похвално*. Удео изведеница (*акустика*, *марахайка*, *муљка*, *рејка*, *сковородка*, *тележка*, *курточка* ('поклоница Курта Кобејна'), *примочка*, *лицеистика*; *долбак*, *рџак*, *медљак*, *пљажљак*, *железњак*; *долбик*, *ојухлик*, *кабанчик*, *дебилњик*, *кислотњик*, *појњик*, *рејейњик*...) је око 65% (без онима), док је удео неизведених јединица (*ајпирати*, *аспирин*, *балалајка*, *весло*, *драјв*, *драмс*, *жаба*, *железо*, *жужу*, *забор*, *прокез*, *карась*, *касса*, *клюша*, *коза*...) безмало 30%. Половину супстантивних суфиксалних изведеница чине стране речи, углавном англицизми. Срж анализе чини подробно испитивање творбених форманата и типичних творбених модела, њихове семантике, те лексиколошког статуса добијених јединица. Посебна пажња посвећује се лексичко-семантичком начину творбе жаргонских номинација и идиоматских израза, те каламбурским поступцима промене оригиналног назива музичког састава (на пр. *Ту-џу* за U2).

Поглавље „*Образни музички поглед на жаргонизме*“ представља занимљив обрт у сагледавању предмета истраживања. Наиме, ауторка баца светлост на све жаргонске номинације и изразе који као јединице књижевног језика реферишу на музику, али у жаргону добијају потпуно ново, немусичко значење. Грађа на српском и руском је веома богата и разноврсна (невелики Тешићев текст „Прилог проучавању шатровачког говора“ из 1954. године доноси неколико таквих примера: *виолина* 'жена са лепим стасом', *гуслати* 'полно општити', *насвирајти се* 'напити се', *свирајти на клавиру* 'дати отиске у полицији', *фрула* 'нос'). Тако, опште називање *музика* у жаргону може значити 'венерична болест' и 'полиција'. Израз *ария Риголетто* и у руском има значење као српско шатровачко – *риголетто*. Жаргонски израз *послушајте чайковског* има значење 'попити чај' (*сйравинский* је чај „с травама“), а *слушајте мендельсона* 'присуствовати чину склапања брака'. Следи још занимљивих примера: *клавир* 'ретки зуби', *кларинетиста* 'младић одн. мушкарац великог носа', *пјевачица* 'девојка са танким ногама', *хармоникаш* 'старац наборана лица', *труба* 'нос', *балалајка* 'мршава девојка с неразвијеним грудима', *клавиш* 'зуб'.

Коначно, кључно поглавље монографије „Сличности и разлике: музички жаргон младих и младежний музикалний сленг / компаративни поглед“ представља упоредну анализу двају истраживаних система. У њему ауторка чини свеукупан квалитативан и квантитативан осврт на музички жаргон младих у Србији и Русији, указујући на заједничке, блиске црте у њима, али и све оне компоненте по којима се презентовани

материјал разликује. Добија се, тако, минуциозна компаративна и контрастивна студија музичког сленга младих у двама словенским језицима.

О вредности и значају ове књиге сведоче речи њених рецензената. „Монографија Софије Милорадовић одликује се оригиналношћу концепције, свестраношћу и продубљеношћу научног приступа“ (академик Александар Лома). „Ова студија спада у ред малобројних, изузетно драгоцених социолингвистичких славистичких студија које обрађују фундаменталне проблеме недовољно истражење контрастивне стилистике српског и руског језика. Она је писана јасним и разумљивим језиком, одликује се интердисциплинарном оријентацијом и оригиналном концепцијом. Уз то, она поседује знатну апликативну вредност, како у области социолингвистике, тако и у области лингвистичке културологије“ (Лариса Раздобудко-Човић). Књига Софије Милорадовић сјајно је штиво за све заљубљенике у лингвистику и музику, у руски и српски језик, у њихову (урбану) културу, те у виспрени словенски дух.

*Бранимир В. Станковић*¹⁸

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за српски језик

---

¹⁸ branimir.stankovic@filfak.ni.ac.rs